

Stefan Mizera

Dopuszczalność i zakres wykonania obsługi prawnej jednostek uspołecznionych przez zespoły adwokackie

Palestra 8/4(76), 10-15

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

licza siebie do pokolenia średniego czy młodszego, w każdym razie do któregoś z tych dwu pokoleń. Pisze natomiast wyraźnie, że te pokolenia powinny przejąć sprawy adwokatury we własne ręce. Do konkluzji tej autor dochodzi po rozważaniach zarobkowych.

Czy jednak autor wziął pod uwagę, że młodszy i średni (wiekiem) zarabiają więcej od starszych, i to bardzo czcigodnych adwokatów? Przecież wiadomo, że choć w naszej Izbie nikt nie miał tych legendarnych 40 000 zł, to przecież po rekord za styczeń sięgnął jeden z najmłodszych adwokatów.

Trochę więcej rozeznania w stanie faktycznym i wówczas całe „Przeciw wypaczeniom” sprowadzi się do wołania:

„Dajcie mi władzę, a ja Was urządzę!”.

STEFAN MIZERA

Dopuszczalność i zakres wykonywania obsługi prawnej jednostek uspołecznionych przez zespoły adwokackie

1. Na pozór mogłoby się wydawać, że z rozważaniami dotyczącymi wykładni jednego z przepisów nowej ustawy o ustroju adwokatury, a mianowicie art. 18, należy poczekać, dopóki nie zostaną wydane przez Prezesa Rady Ministrów wytyczne, stosownie do których zespoły adwokackie w ich nowej postaci (Dz. U. z 1964 r. Nr 1, poz. 4) mogą podejmować się obsługi prawnej jednostek gospodarki uspołecznionej. Pogląd taki nie wydaje się jednak trafny z następujących przyczyn:

primo — ponieważ wydanie w przyszłości przez Prezesa Rady Ministrów wytycznych w sprawie obsługi prawnej będzie się odnosiło jedynie do obsługi dotyczącej jednostek gospodarki uspołecznionej; poza zasięgiem więc art. 18 pozostaje kwestia obsługi prawnej przez zespoły adwokackie innych podmiotów uspołecznionych (osób prawnych), które nie należą do kategorii jednostek gospodarki uspołecznionej (zakres tego ostatniego pojęcia jest w sensie prawnoorganizacyjnym węższy);

secundo — gdyż istnieje co najmniej kilka form wykonywania obsługi prawnej jednostek gospodarki uspołecznionej; wynika to choćby z przepisów zarządzenia Nr 62 Prezesa Rady Ministrów z dn. 3 lipca 1962 r. w sprawie ogólnych zasad organizacji obsługi prawnej przedsiębiorstw państwowych, zjednoczeń oraz banków państwowych (Mon. Pol. Nr 62, poz. 270);

tertio — ponieważ wykładnia przepisów ustawy o ustroju adwokatury powinna być dokonywana na tle całokształtu obowiązującego w danym momencie prawodawstwa w celu uniknięcia zbyt zwięzającej lub zbyt rozszerzającej interpretacji obowiązujących przepisów prawnych.

2. Można m. zd. założyć, zgodnie chyba z intencją ustawodawcy, wyrażoną w treści przepisu art. 18 ustawy o ustroju adwokatury, że zapowiedziane wytyczne Prezesa Rady Ministrów w sprawie podejmowania przez zespoły adwokackie obsługi prawnej jednostek gospodarki uspołecznionej dotyczyć mają formy stałej obsługi prawnej, a więc tylko wypadków, gdy w inny sposób obsługa ta nie będzie mogła być zapewniona. Upłynie nieco czasu, zanim wyjaśni się ostatecznie, jakie skutki pociągnął za sobą ustawowy zakaz kumulacji wykonywania zawodu adwokata z funkcją radcy prawnego w sferze działania jednostek państwowych i spółdzielczych. Jeśliby w wyniku ruchu kadrowego, wywołanego zakazami kumulacji zawartymi w art. 70 pkt 3 ustawy o u.a. oraz w § 7 ust. 2 pkt 1 uchwały Nr 533 Rady Ministrów z dn. 13 grudnia 1961 r., okazało się, że interesy jednostek gospodarki uspołecznionej mogłyby być narażone na szwank, to zrealizowanie delegacji ustawowej z art. 18 ustawy o u.a. umożliwi uniknięcie tego zagrożenia. Przewidziane wytyczne określiłyby niewątpliwie możliwość zlecania tej obsługi, jej zakres, warunki jej wykonywania oraz rodzaj umów, na podstawie których stała obsługa prawna będzie wykonywana.

3. Powstaje z kolei pytanie, czy zespoły adwokackie w swej nowej postaci mogą obecnie podejmować się stałej obsługi prawnej innych jednostek uspołecznionych aniżeli jednostki gospodarki uspołecznionej.

Należy wyjaśnić, że przez formę stałej obsługi prawnej rozumiemy te wszystkie elementy pomocy prawnej, jakiej zespoły mogą w ogóle udzielać (art. 17 ustawy o u.a.) i jaka jest jednocześnie niezbędna w interesie obsługiwanej jednostki, a więc w granicach obowiązków, do których wykonywania jest powołany radca prawny przedsiębiorstwa państwowego (§ 3 uchwały Nr 533 i załącznik Nr 2 do zarządzenia Nr 62).

Otóż w świetle obowiązującego ustawodawstwa wydaje się jedynie prawidłowy pogląd, że podejmowanie się przez zespoły adwokackie stałej obsługi prawnej innych jednostek uspołecznionych aniżeli jednostki gospodarki uspołecznionej jest dopuszczalne. Sytuacja ta nie będzie jednak dotyczyła organizacji (jednostek) spółdzielczych, gdyż na mocy uchwały Prezydium Naczelnej Rady Spółdzielczej z dn. 2 stycznia 1963 r. w sprawie obsługi prawnej spółdzielni i ich związków¹ zostały odpowiednio rozciągnięte na te jednostki postanowienia uchwały Nr 533 Rady Ministrów z dn. 13 grudnia 1962 r. w sprawie obsługi prawnej przedsiębiorstw państwowych, zjednoczeń oraz banków państwowych².

4. Pozostaje otwarta droga do udzielania przez zespoły adwokackie stałej pomocy prawnej innym osobom prawnym aniżeli jednostki państwowe i spółdzielcze (np. stowarzyszenia, związki). Brak w tej dziedzinie jakichkolwiek przeciwwskazań natury prawnej, uzasadnia przyjęcie poglądu, że stała obsługa prawna jest w tym wypadku w pełni dopuszczalna. W ten sposób określone potrzeby będą decydowały o tym, czy „inne osoby prawne” będą zlecały zespołom adwokackim w nowej postaci stałą obsługę prawną. Dalej idąc, można nawet dopuścić zapatry-

¹ Monitor Spółdzielczy z 1963 r. Nr 1, poz. 1.

² Monitor Polski z 1961 r. Nr 96, poz. 406.

wanie, że zespoły adwokackie mogłyby z własnej inicjatywy zgłaszać oferty co do ich gotowości do świadczeń usług stałej pomocy prawnej tym innym osobom prawnym (np. zrzeszeniom gospodarczym rzemiosła, zrzeszeniom prywatnych właścicieli domów itp.).

5. Było i jest nadal obecnie dopuszczalne powierzanie zespołom adwokackim udzielania pomocy prawnej wszystkim jednostkom społeczno-nym oraz osobom prawnym, które nie są jednostkami gospodarki społecznej, w formie prawnej innej aniżeli stała obsługa prawn a.

W pewnych dziedzinach forma i zakres tej pomocy prawnej są aktualnie uregulowane szczególnymi przepisami prawa. Na podstawie tych przepisów do form obsługi (pomocy) prawnej wykonywanej przez zespoły adwokackie zalicza się:

- a) dorażne usługi prawne,
- b) dorażne zastępstwo prawne.

Do powstania sytuacji, w których obie te formy obsługi prawnej okazały się konieczne, mogą przyczynić się różne okoliczności, przede wszystkim zaś luki kadrowe w stałej obsłudze prawnej, potrzeby w zakresie specjalizacji branżowej w obsłudze, zapewnienie skutecznego spełniania zadań zastępstwa sądowego, wreszcie — względy ekonomiczne.

Jak wiadomo, na podstawie przepisów dekretu z dn. 2 czerwca 1954 r. o zastępstwie sądowym władz, urzędów, instytucji i przedsiębiorstw państwowych³ została wprowadzona u nas zasada dekoncentracji obsługi prawnej w zakresie zastępstwa sądowego jednostek państwowych⁴. W wykonaniu przepisów tego dekretu zostały podjęte przez Radę Ministrów uchwały Nr 294 z dn. 2 czerwca 1954 r. i Nr 423 z dn. 7 listopada 1957 r. w sprawie zastępstwa sądowego i obsługi prawnej terenowych organów władzy państwowej (rad narodowych).

Szczegółowe wyjaśnienia w tej materii są zamieszczone w piśmie okólnym Nr 255 Prezesa Rady Ministrów z dn. 20 października 1954 r. w sprawie zasad organizacji zastępstwa sądowego w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych⁵. Pismo okólnie Nr 255 wyjaśnia m. in., że w sprawach wszczętych po dniu 30 czerwca 1954 r. mają działać zamiast dotychczasowych organów zastępstwa prawnego kierownicy zainteresowanych jednostek państwowych lub pełnomocnicy ustanowieni przez tych kierowników albo przez ich organy nadrzędne. W tymże akcie prawnym (tj. piśmie okólnym Nr 255) znalazło się postanowienie, które dotychczas nadal obowiązuje i może być przedmiotem zainteresowania każdego zespołu adwokackiego. Gwoli przypomnienia przepisu, wydanego bądź co bądź 10 lat temu, warto przypomnieć pełne jego brzmienie:

„8) Jeżeli w siedzibie sądu nie było odpowiedniej (równorzędnej z jednostką zainteresowaną) jednostki podległej temuż organowi nadrzêdnemu, delegowanie zaś pracownika jednostki zainteresowanej, jednostki bezpośrednio nadrzêdnej lub ministerstwa (urzędu centralnego)

³ Dz. U. Nr 25, poz. 93.

⁴ E. Wengerek: Obsługa prawna jednostek gospodarki państwowej (uspołecznionej). Kurs Ustawodawstwa Gospodarczego ZPP, zeszyt XXXVII, Warszawa 1963 r.

⁵ Monitor Polski Nr A-101, poz. 1276.

byłoby zbyt utrudnione lub niewspółmiernie kosztowne — dopuszczalne jest powierzenie prowadzenia sprawy lub wzięcia udziału w czynności sądowej miejscowemu lub znajdującemu się w najbliższej miejscowości zespołowi adwokackiemu”.

Tak więc cytowany przepis, ze względów jasno w nim wyrażonych, otwiera drogę do współpracy zespołów adwokackich w dziedzinie doraźnej obsługi prawnej z adresatami, do których było skierowane pismo okólne Nr 255 Prezesa Rady Ministrów. Należy tu jednak wprowadzić małą poprawkę: na mocy zarządzenia Nr 62 Prezesa Rady Ministrów z dn. 3 lipca 1962 r. pismo okólne Nr 255 przestało obowiązywać przedsiębiorstwa państwowe (równorzędne jednostki na rozrachunku gospodarczym), zjednoczenia (jednostki równorzędne) oraz banki państwowe. Tym samym więc został ograniczony krąg podmiotów, które w sposób doraźny mogą być obsługiwane w zakresie pomocy prawnej przez zespoły adwokackie. Pomoc prawna udzielana w tej formie przez zespoły adwokackie może mieć miejsce w tych wypadkach na ogólnych zasadach.

6. Z chwilą wprowadzenia na podstawie uchwały Nr 533 Rady Ministrów nowych zasad organizacji obsługi prawnej jednostek gospodarki uspołecznionej (przedsiębiorstw, zjednoczeń, banków) można było przypuszczać, że nastąpi całkowity rozbrat pomiędzy zawodem adwokata a tymi jednostkami. Ustawodawca liczył się jednak z rzeczywistym stanem rzeczy w dziedzinie nasycenia kadrami prawniczymi państwowych zakładów pracy, stopnia kwalifikacji tych kadr i ich fachowych umiejętności. Dopóki te bariery nie zostaną pokonane, ustawodawca uznał za konieczne takie uregulowanie zaspokożenia potrzeb w dziedzinie pomocy prawnej jednostek gospodarki uspołecznionej, które może być niezbędne w ich interesie i w interesie ochrony mienia społecznego. Stąd wywodzi się unormowanie pewnych wyjątkowych form obsługi prawnej podmiotów objętych uchwałą Nr 533 Rady Ministrów. Formami tymi są — jak już poprzednio wspomniano — forma doraźnych usług prawnych i forma doraźnego zastępstwa. Sprawy te są regulowane możliwie wyczerpująco przez przepisy działu IV (§ 13—16) załącznika Nr 1 do zarządzenia Nr 62 Prezesa Rady Ministrów z dn. 3 lipca 1962 r. pn. „Wytyczne dotyczące organizacji obsługi prawnej przedsiębiorstw” (mające analogiczne zastosowanie do zjednoczeń i banków).

Zarządzenie Nr 62 uznaje za niedopuszczalne udzielanie przez przedsiębiorstwa (zjednoczenia) zespołom adwokackim zleceń obejmujących wykonywanie całości lub części unormowanej jego przepisami obsługi prawnej (stałej, jednostkowej lub wspólnej) oraz zleceń, których wykonywanie może trwać dłużej niż 3 miesiące. Ustala ono jednak jednocześnie możliwość i dopuszczalność świadczenia doraźnych usług prawnych na rzecz przedsiębiorstwa państwowego w drodze wykonywania czynności z zakresu obsługi prawnej na podstawie każdorazowych zleceń przedsiębiorstwa dotyczących określonej sprawy. Zlecenia te mogą dotyczyć np. udzielania porady prawnej, wydania opinii prawnej, opracowania projektu umowy lub innego dokumentu, zastępstwa w postępowaniu sądowym lub administracyjnym itp. Jednostka gospodarki uspołecznionej, zlecając wykonanie doraźnej usługi prawnej zespołowi adwokackiemu, będzie w tym celu z reguły obierała zespół mający siedzibę w tej sa-

mej miejscowości lub zespół, którego siedziba znajduje się w miejscu, gdzie toczy się sprawa sądowa (ew. arbitrażowa, administracyjna). W szczególnych wypadkach zespołem wybranym będzie ten zespół, w którym zatrudniony jest poszukiwany w danej sprawie prawnik-specjalista. Podobnie jak to reguluje art. 20 ust. 2 ustawy o u.a., przedsiębiorstwo udzielające zlecenia zespołowi adwokackiemu może wskazać adwokata, który ma wykonać daną usługę prawną.

Zarządzenie Nr 62 (załącznik Nr 1) przewiduje w § 13 ust. 2, że doraźna obsługa prawna może mieć miejsce wtedy, gdy jednostka gospodarki uspołecznionej (przedsiębiorstwo, zjednoczenie, bank) nie ma zorganizowanej stałej obsługi prawnej. Natomiast gdy stała obsługa prawna jest zorganizowana w przedsiębiorstwie, może ono zlecić tylko doraźne zastępstwo prawne w określonych wypadkach, uniemożliwiających skorzystanie z usług własnego radcy prawnego lub referenta prawnego.

W zasadzie nie będzie miała zorganizowanej stałej obsługi prawnej (według zasad określonych uchwałą Nr 533) tylko taka jednostka gospodarki uspołecznionej, w której nie występuje konieczność istnienia takiej obsługi prawnej ze względu na jej profil produkcyjny lub usługowy. Nieznaczne potrzeby z zakresu obsługi prawnej mogą wykazywać przede wszystkim nieduże przedsiębiorstwa podporządkowane radom narodowym oraz zakłady spółdzielcze, głównie w mniejszych ośrodkach miejskich. Skorzystanie z doraźnych usług prawnych zespołu adwokackiego nie jest jednak w pełni pozostawione swobodnemu uznaniu przedsiębiorstwa, gdyż na kierownika takiej jednostki gospodarczej zostały włożone pewne rygory (dość elastycznie sformułowane). Jeżeli mianowicie „korzystanie z usług się powtarza i okazuje się z doświadczenia, że pomoc taka będzie potrzebna przez czas dłuższy” — to przedsiębiorstwo obowiązane jest wówczas stworzyć własny aparat obsługi prawnej, czyli po prostu zatrudnić stałego radcę prawnego lub referenta prawnego, albo też w porozumieniu z inną jednostką zapewnić sobie wspólną stałą obsługę prawną. Ograniczenie korzystania z doraźnych usług prawnych zleconych zespołowi adwokackiemu wchodzi w rachubę w szczególności w stosunku do zleceń, których wykonanie trwa dłużej niż 3 miesiące, oraz wtedy, gdy łączna kwota z tytułu wynagrodzeń wypłaconych w ciągu roku przez przedsiębiorstwo na podstawie umów zlecenia przekracza równowartość trzymiesięcznego wynagrodzenia radcy prawnego zatrudnionego na pełnym etacie. W praktyce „równowartość” ta będzie wynosić ok. 7 000—10 000 zł w zależności od tego, do jakiej branży dane przedsiębiorstwo należy.

Ustalenie wynagrodzenia z tytułu doraźnych usług prawnych może być dokonywane oczywiście na podstawie obowiązujących stawek taksy adwokackiej za określone czynności. Zawieranie umów zlecenia z zespołem adwokackim nastąpi na ogólnych zasadach.

Druga forma doraźnej pomocy prawnej, będąca w istocie doraźnym zastępstwem prawnym, wystąpi wtedy, gdy w razie uczestnictwa przedsiębiorstwa w postępowaniu sądowym (arbitrażowym, administracyjnym) zajdą obiektywne przeszkody uniemożliwiające występowanie w procesie zatrudnionego w przedsiębiorstwie radcy prawnego lub referenta prawnego. Za „obiektywne przeszkody” prawodawca uznaje tu chorobę albo urlop wypoczynkowy radcy (referenta) prawnego, bezpośrednio

jego zainteresowanie w danej sprawie, zatrudnienie radcy prawnego w przedsiębiorstwie występującym w sprawie jako druga strona i ewentualnie inne istotne okoliczności, a także wypadki, gdy sprawa toczy się poza siedzibą przedsiębiorstwa i jego bliską okolicą.

Szczególny wypadek doraźnego zastępstwa prawnego może też występować wtedy, gdy niezbędne jest udzielenie pomocy prawnej — ze względu na rodzaj sprawy — przez wybitnego specjalistę w danym zagadnieniu lub szczególnie wykwalifikowanego prawnika. Także w sprawach nietypowych i skomplikowanych przedsiębiorstwo może skorzystać z doraźnego zastępstwa prawnego wykonywanego przez zespół adwokacki w zakresie zastępowania zleceniodawcy w postępowaniu sądowym (arbitrażowym, administracyjnym), gdy stałą jego obsługę prawną wykonuje referent prawny przedsiębiorstwa nie zatrudniającego radcy prawnego.

Co do doraźnego zastępstwa prawnego, to nie obowiązuje ograniczenie okresu zlecenia (3 miesiące); jest to zrozumiałe, gdyż w razie trwania procesu, w którym uczestniczy przedsiębiorstwo, więcej niż 3 miesiące, nie jest po prostu możliwe odwoływanie udzielonego zlecenia jedynie z tej tylko przyczyny, całkiem niezależnej od zastępcy. Natomiast przy doraźnym zastępstwie prawnym zleceniodawcy państwowi objęci uchwałą Nr 533 (a także zleceniodawcy spółdzielczy) mają również obowiązek dopilnować, aby łączna kwota wynagrodzeń wypłacanych w ciągu roku wszczktem zleceniobiorcom nie przekraczała równowartości kwoty trzymiesięcznego wynagrodzenia, jakie przypadałoby za dodatkowe zatrudnienie radcy prawnego na pełnym etacie.

7. Poza dyskusją pozostaje, że do omawianych form doraźnych usług prawnych nie mają zastosowania przepisy ustawodawstwa o dostawach, robotach i usługach.

8. Udzielone adwokatowi w ramach doraźnej usługi prawnej (doraźnego zastępstwa prawnego) pełnomocnictwo procesowe będzie w swej treści odpowiadało z reguły zakresowi ustalonemu w art. 83 k.p.c. Uspołeczniony klient może oczywiście ograniczyć zakres pełnomocnictwa, np. przez wyłączenie uprawnienia pełnomocnika do zawarcia ugody, zrzczenia się roszczenia albo uznania powództwa. Na te okoliczności zespoły adwokackie — w stosunkach z uspołecznionymi klientami — powinny zwracać zleceniodawcom uwagę.